

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МЕТАЛУРГІЙНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ**

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

- **Поняття, завдання і принципи авторського права**
- **Функції і джерела авторського права**
- **Суб'єкти і об'єкти авторського права**
- **Зміст авторського права**
- **Майнові та немайнові права авторів**
- **Обмеження майнових авторських прав**
- **Строк чинності авторського права**
- **Реєстрація та презумпція авторського права**
- **Поняття та зміст авторського договору**
- **Види авторських договорів**
- **Суміжні права. Об'єкти та суб'єкти суміжних прав**
- **Правові основи захисту авторського і суміжних прав**
- **Міжнародні аспекти охорони авторського права та суміжних прав**

Затверджено Вченою радою
Національної металургійної академії України
як навчальний посібник для студентів
спеціальності 073 – менеджмент
Протокол № 1 від 22.01.2021 р.

Дніпро
Акцент ПП
2021

УДК 347.78(075.8)

А 22

Рецензенти:

Молчанов Лавр Сергійович завідувач відділом фізико-технічних проблем металургії сталі ІЧМ НАН України, кандидат технічних наук.

Синиціна Юлія Петрівна доцент кафедри економічної та інформаційної безпеки Дніпропетровського державного Університету внутрішніх справ, кандидат технічних наук, доцент.

Рекомендовано до видання Вченою радою Національної металургійної академії України, протокол № 1 від 22.01.2021 р.

Іващенко В.П. Пройдак Ю.С. Фріман І.М. Фріман Є.М.

А 22 Авторське право: Навчальний посібник Іващенко В.П., Пройдак Ю.С. Фріман І.М. Фріман Є.М.

Дніпро, Акцент ПП., 2021. – 141 с.

ISBN 978-966-922-313-6

Викладені поняття авторського права, його предмет, функції і джерела. В розділах навчального посібника розглянуто суб'єкти, об'єкти та зміст авторського права. Відображено зміст майнових та немайнових прав авторів, підстави обмеження авторських прав. Розглянуто строк чинності авторського права, порядок реєстрації та поняття презумпції авторського права. Проаналізовано поняття, зміст та види авторських договорів, сторони авторських договорів.

Визначено поняття суміжних прав, об'єкти та суб'єкти суміжних прав, підстави виникнення суміжних прав, а також правові основи захисту авторського та суміжних прав, міжнародні аспекти охорони авторського та суміжних прав.

Навчальний посібник призначений на студентів закладів вищої освіти технічного та управлінського профілю.

Изложены понятия авторского права, его предмет, функции и источники. В разделах учебного пособия рассмотрены субъекты, объекты и содержание авторского права. Отображено содержание имущественных и неимущественных прав авторов, основания ограничения авторских прав. Рассмотрен срок действия авторского права, порядок регистрации и понятия презумпции авторского права. Проанализировано понятие, содержание и виды авторских договоров, стороны авторских договоров.

Определено понятие смежных прав, объекты и субъекты смежных прав, основания возникновения смежных прав, а также правовые основы защиты авторского и смежных прав, международные аспекты охраны авторского и смежных прав.

Учебное пособие назначено на студентов заведений высшего образования технического и управленческого профиля.

УДК 347.78(075.8)

ISBN 978-966-922-313-6 © Іващенко В.П. Пройдак Ю.С. Фріман І.М.
Фріман Є.М., 2021

ЗМІСТ

Вступ	5
Тема 1. ПОНЯТТЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА. СУБ'ЄКТИ ТА ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА	7
<i>1.1. Поняття авторського права. Виникнення авторського права.</i>	<i>7</i>
<i>1.2. Суб'єкти та об'єкти авторського права</i>	<i>10</i>
<i>1.4. Зміст авторського права. Поняття та види співавторства</i>	<i>17</i>
Тема 2. ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА	28
<i>2.1. Законодавство України з питань авторського права</i>	<i>28</i>
<i>2.2. Строк дії та захист авторських прав</i>	<i>35</i>
<i>2.3. Загальна характеристика міжнародної охорони авторських прав</i>	<i>40</i>
Тема 3. ПРАВО ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ	52
<i>3.1. Поняття права промислової власності. Джерела права промислової власності</i>	<i>52</i>
<i>3.2. Об'єкти та суб'єкти права промислової власності</i>	<i>55</i>
<i>3.3. Оформлення прав на об'єкти права промислової власності. Права та обов'язки, що впливають з патенту</i>	<i>62</i>
<i>3.4. Припинення дії патенту і визнання його недійсним</i>	<i>66</i>
Тема 4. АВТОРСЬКЕ ПРАВО НА ВИНАХІД, КОРИСНУ МОДЕЛЬ, ПРОМИСЛОВИЙ ЗРАЗОК	69
<i>4.1. Оформлення прав на винахід (корисну модель), промисловий зразок</i>	<i>69</i>
<i>4.2. Особисті немайнові та майнові права авторів винаходів (корисних моделей), промислових зразків</i>	<i>81</i>
<i>4.3. Строк дії патенту України на винахід (корисну модель),</i>	

<i>промисловий зразок</i>	<i>87</i>
<i>4.4. Захист авторського права на винахід, (корисну модель), промисловий зразок</i>	<i>90</i>

Тема 5. АВТОРСЬКЕ ПРАВО НА РАЦІОНАЛІЗАТОРСЬКУ ПРОПОЗИЦІЮ 93

<i>5.1. Раціоналізаторська пропозиція як об'єкт правової охорони</i>	<i>93</i>
<i>5.2. Об'єкти та суб'єкти права авторського права на раціоналізаторську пропозицію</i>	<i>98</i>
<i>5.3. Оформлення права на раціоналізаторську пропозицію</i>	<i>102</i>
<i>5.4. Зміст авторського права на раціоналізаторську пропозицію</i>	<i>105</i>
<i>5.5. Авторське право на технічні умови продукції та стандарти підприємства</i>	<i>110</i>

Тема 6. АВТОРСЬКЕ ПРАВО НА НАУКОВЕ ВІДКРИТТЯ116

<i>6.1 .Наукове відкриття як об'єкт авторського права</i>	<i>116</i>
<i>6.2. Оформлення права на наукове відкриття</i>	<i>120</i>
<i>6.3. Особисті немайнові та майнові права на наукове відкриття</i>	<i>124</i>
Словник	126
Література	135

ВСТУП

Навчальний посібник Підручник «Авторське право» виконаний відповідно до вимог стандарту вищої професійної освіти. Необхідність його створення обґрунтовується потребою обліку та аналізу останніх змін чинного цивільного законодавства України, а також необхідністю розгляду вже сформованої судової практики по даному напрямку.

Авторське право є складовою частиною цивільного права та регулює відносини, що виникають у зв'язку зі створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва (авторське право); фонограм, виконавців, постановок, передач організацій ефірного та кабельного мовлення (суміжні права).

Узаконити свої права прагнуть автори, правовласники та інші суб'єкти авторського права. Це дозволяє встановити гарантії авторам, іншим особам і захист їх прав.

Специфіка авторських і суміжних прав супроводжує їх з моменту виникнення і до моменту припинення. Крім того, їх реалізація здійснюється за допомогою різних договорів, таких як: договір авторського замовлення, договір про відчуження авторських прав, ліцензійний договір тощо.

Також авторське право є невід'ємною частиною інтелектуальної власності - сукупності виключних прав особистого і майнового характеру на результати інтелектуальної (творчої) діяльності і деякі прирівняні до них об'єкти. Сам інтелект не регулюється нормами права. Застосування норм здійснюється для регулювання суспільних відносин з приводу продукту (об'єкта), створеного в результаті творчої діяльності.

Правове регулювання інтелектуальної власності сьогодні здійснюється цілим комплексом нормативних правових актів, центральне місце серед яких належить Закону України «Про авторське право і суміжні права». Державне регулювання у галузі захисту прав інтелектуальної власності здійснюється на підставі низки законних та підзаконних актів, які є юридично чинними.

Особливої уваги заслуговує така підстава переходу авторських і суміжних прав, як успадкування. Поряд із загальними положеннями про спадкування, має місце і відмінна особливість, притаманна авторських і суміжних звичаям.

Кожна з глав навчального посібника включає в себе логічно вибудовані і взаємопов'язані між собою параграфи. Зміст кожної глави ґрунтується на міжнародних і українських нормативно-правових актах. По тексту наводяться при-

клади правозастосування теоретичних норм і зразки різних документів. Завершується кожна глава питаннями для самоконтролю.

Матеріал навчального посібника виконаний на основі чинного вітчизняного законодавства та міжнародно-правових норм і може бути корисний для вивчення студентами закладами вищої освіти технічного та управлінського профілю.

Тема 1. ПОНЯТТЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА. СУБ'ЄКТИ ТА ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

1.1. Поняття авторського права. Виникнення авторського права.

1.2. Суб'єкти та об'єкти авторського права.

1.3. Зміст авторського права. Поняття та види співавторства.

1.1. Поняття авторського права. Виникнення авторського права.

Авторське право – це інструмент власності, права і ключова галузь права що призначена захищати зовнішню форму вираження об'єкта, тобто його «матеріальне втілення» та не використовується для захисту абстрактних ідей, концепцій, фактів тощо

Поняття авторського права розрізняють в об'єктивному та суб'єктивному значеннях. В об'єктивному розумінні авторське право – це сукупність правових норм, які регулюють відносини, що виникають внаслідок створення і використання творів науки, літератури, мистецтва. В суб'єктивному розумінні авторське право - це сукупність прав, які належать автору або його право наступникам у зв'язку зі створенням і використанням творів техніки, науки, літератури, мистецтва.

При цьому слід підкреслити, що авторське право – це право, пов'язане з авторством на певний продукт діяльності.

Отже, авторське право можна визначити як сукупність правових норм, на підставі яких виникають, змінюються чи припиняються відносини щодо створення та використання прав, пов'язаних з результатом певних видів діяльності.

Ст. 437 ЦК України визначено, що авторське право виникає з моменту створення твору. При цьому лише автор визнається первинним суб'єктом, якому належить авторське право. За відсутності доказів іншого автором твору вважається особа, зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору (**презумпція авторства**). Це положення застосовується також у разі опублікування твору під псевдонімом, який ідентифікує автора.

Таким чином - авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення.

Для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстра-

ції твору чи будь-якого іншого спеціального його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей.

Особа, яка має авторське право (автор твору чи будь-яка інша особа, якій на законних підставах передано авторське майнове право на цей твір), для сповіщення про свої права може використовувати знак охорони авторського права, який складається з таких елементів:

- латинська літера «С», обведена колом, – ©.

© - (перша буква слова «copyright»), розташована в центрі кола є знаком охорони авторського права, використовується з іменем фізичної або юридичної особи, яким належать авторські права.

- ім'я особи, яка має авторське право;

- рік першої публікації твору.

Знак охорони авторського права проставляється на оригіналі і на кожному примірнику твору.

Якщо твір опубліковано анонімно чи під псевдонімом (за винятком випадку коли псевдонім однозначно ідентифікує автора), видавець твору (його ім'я чи назва мають бути зазначені на творі) вважається представником автора і має право захищати права останнього. Це положення діє до того часу, поки автор твору не розкриє свого імені і не заявить про своє авторство.

Суб'єкт авторського права для засвідчення авторства (авторського права) на оприлюднений чи не оприлюднений твір, факту і дати опублікування твору чи договорів, які стосуються права автора на твір, у будь-який час протягом строку охорони авторського права може зареєструвати своє авторське право у відповідних державних реєстрах.

Авторське право і право власності на матеріальний об'єкт, в якому втілено твір: не залежать одне від одного. Відчуження матеріального об'єкта, в якому втілено твір, не означає відчуження авторського права і навпаки. Власникові матеріального об'єкта, в якому втілено оригінал твору образотворчого мистецтва чи архітектури, не дозволяється руйнувати цей об'єкт без попереднього пропонування його авторові твору за ціну, що не перевищує вартості матеріалів, витрачених на його створення. Якщо збереження об'єкта, в якому виражено оригінал твору, повинен дозволити авторові зробити копію твору у відповідній формі, а якщо це стосується архітектурної споруди – фотографії твору.

Авторське право на службові твори: авторське особисте немайнове право на службовий твір належить автору. Виключне майнове право на службовий

твір належить роботодавцю, якщо інше не передбачено трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем. За створення і використання службового твору автору належить авторська винагорода, розмір та порядок виплати якої встановлюються трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем.

Авторське право на аудіовізуальний твір: авторами аудіо- візуального твору є:

- режисер-постановник;
- автор сценарію і (або) текстів, діалогів;
- автор спеціально створеного для аудіовізуального твору музичного твору з текстом або без нього;
- художник-постановник;
- оператор-постановник.

Якщо інше не передбачено у договорі про створення аудіовізуального твору, автори, які зробили внесок або зобов'язалися зробити внесок у створення аудіовізуального твору і передали майнові права організації, що здійснює виробництво аудіовізуального твору чи продюсеру аудіовізуального твору, не мають права:

- заперечувати проти виконання цього твору;
- його відтворення, розповсюдження;
- публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення;
- субтитрування і дублювання його тексту, крім права на окреме публічне виконання музичних творів, включених до аудіовізуального твору.

За оприлюднення і кожне публічне виконання, показ, демонстрацію чи сповіщення аудіовізуального твору, його здавання у майновий найм і (або) комерційний прокат його примірників за всіма авторами аудіовізуального твору зберігається право на справедливую винагороду, що розподіляється і виплачується організаціями колективного управління або іншим способом.

Автори, твори яких увійшли як складова частина до аудіовізуального твору (як тих, що існували раніше, так і створених у процесі роботи над аудіовізуальним твором), зберігають авторське право кожний на свій твір і можуть самостійно використовувати його незалежно від аудіовізуального твору в цілому, якщо договором з організацією, що здійснює виробництво аудіовізуального твору, чи продюсером аудіовізуального твору не передбачено інше.

Авторське право на комп'ютерні програми: комп'ютерні програми охороняються як літературні твори. Правова охорона поширюється на комп'ютерні програми незалежно від способу чи форми їх вираження.

Авторське право на збірники та інші складені твори: авторові збірниката інших складених творів (упорядникові) належить авторське право на здійснені ним підбір і розташування творів та (або) інших даних, що є результатом творчої праці (упорядкування). Упорядник збірника користується авторським правом за умови дотримання ним прав авторів кожного з творів, включених до складеного твору. Автори творів, включених до складеного твору, мають право використовувати свої твори незалежно від складеного твору, якщо інше не передбачено авторським договором з упорядником збірника.

Авторське право упорядника збірника не перешкоджає іншим особам здійснювати самостійний підбір або розташування тих самих творів та (або) інших даних для створення своїх творів. Видавцям енциклопедій, енциклопедичних словників, періодичних збірників, збірників наукових праць, газет, журналів та інших періодичних видань належать виключні права на використання таких видань у цілому. Видавець має право за будь-якого використання таких видань зазначати в них своє ім'я або вимагати такого зазначення. Автори творів, включених до таких видань, зберігають виключні права на використання своїх творів незалежно від видання в цілому, якщо інше не передбачено авторським договором.

Авторське право перекладачів і авторів інших похідних творів: перекладачам і авторам інших похідних творів належить авторське право на здійснені ними переклад, адаптацію, аранжування або іншу переробку. Перекладачі і (або) автори інших похідних творів користуються авторським правом на створений ними твір за умови дотримання ними прав автора, твір якого зазнав перекладу, адаптації, аранжування або іншої переробки. Авторське право перекладачів і (або) авторів інших похідних творів не перешкоджає іншим особам здійснювати свої переклади і переробки тих самих творів.

1.2 Суб'єкти та об'єкти авторського права.

У відносинах, що регулюються авторським правом, першочергового значення набуває питання про те, хто може бути суб'єктом такого права. Вирішення питання про суб'єкта авторського права, дозволяє вирішити загальне питан-

ня про правову природу авторського права та ряду практичних завдань, пов'язаних із захистом авторського права.

Носієм авторського права насамперед може бути особа, яка створила твір тобто автор.

Автор - фізична особа, яка своєю творчою працею створив твір; спадкоємці автора; фізичні або юридичні особи, яким автори або їх спадкоємці передали свої майнові авторські права на твір [31].

Для виникнення авторського права у особи, яка створила твір, якзагальне правило, немає необхідності здійснення нею будь-яких формальностей. Сам процес створення твору призводить до виникнення суб'єктивного права у особи, яка є автором (за умови наявності інших умов, потрібних для визнання за ним цього права). Створення твору науки, літератури, мистецтва є дією фактичною, тому для набуття авторського права автор не потребує дієздатності (психічно хвора особа малює шедеври; малолітня дитина пише геніальну музику).

Таким чином, автором наукового, літературного чи художнього твору може бути будь-яка фізична особа (громадянин України, іноземний громадянин, особа без громадянства) незалежно від віку та обсягу цивільної дієздатності за умови, що ця особа є безпосереднім творцем конкретно визначеного твору.

Крім цього, **суб'єктом авторського права** можуть бути інші фізичні або юридичні особи, авторські права яких виникли в силу закону, договору або спадкування [33].

Отже, у фактичний склад, без якого не виникає суб'єкт авторського права, входять три елементи:

- творча робота автора щодо створення твору;
- наявність певного автора, що створював твір, чи декількох співавторів чи групи авторів, умовно об'єднаних в авторському праві поняттям «юридична особа»;
- визнання законом наявності авторських прав за суб'єктом, що відповідають встановленим законом вимогам.

Тільки співпадання всіх трьох обставин, призводить до виникнення суб'єкта авторського права.

Як уже підкреслювалось, носієм авторського права може бути не тільки особа, яка безпосередньо створила твір. Носіями авторського права можуть бу-

ти особи, які набули цього права внаслідок переходу до них прав від особи, яка цей твір створила (автора). Таких суб'єктів авторського права прийнято називати правонаступниками.

Для розмежування прав автора та його правонаступників, в юридичній літературі введено поняття первісного та похідного авторського права.

Первісним авторським правом йменують право особи, яка створила твір, і набула авторського права в силу самого факту створення твору [32]

Похідним авторським правом (за аналогією з похідними способами виникнення права власності) називають тоді, коли носій авторського права не є автором, хоча і володіє авторськими правами, що перешли до нього від певного автора [34].

Підставою для набуття похідного авторського права може бути будь-яка законна дія, за якою відбувається перехід прав від однієї особи до іншої. Такими підставами можуть бути договори, які укладаються безпосередньо авторами, заповідальні розпорядження, перехід у порядку спадкування прав автора до спадкоємців, закон. Обсяг прав, які переходять до правонаступників, залежить від змісту конкретного юридичного акту.

Об'єкти авторського права.

Як відомо, метою авторського права є регулювання відносин, які виникають у зв'язку із створенням певного твору і його подальшим використанням суспільством. Необхідно відзначити, що немає авторського права до того часу, поки не існує твору. У зв'язку з чим не може існувати авторських прав, не пов'язаних з певним об'єктом. Іншими словами, предмет авторського права характеризується не тільки зовнішніми ознаками (готовий твір), але й тими процесами, в результаті яких твір з'явився на світ. Авторського права не може бути, якщо не виникло чи не виникає твору, як результату творчої діяльності певного автора.

Таким чином, авторське право має об'єкт особливого роду, який може бути охарактеризований тільки як результат творчості, а не як простий предмет матеріального світу. Готовий результат цього творчого процесу має правове значення тільки у зв'язку з тим, що він свідчить про творчість автора і відмежовує результат цього творчого процесу від результату творчості інших осіб.

Об'єктом авторського права є твір як комплекс образів та ідей, якими б засобами вони не були виражені. Авторське право на літературний твір має своїм об'єктом комплекс ідей, виражений у словесній формі. Зовнішня форма

такого твору (наприклад, книга) слугує тільки для того, щоб зафіксувати і передати ззовні іншим особам ті думки, які виражені автором в своєму творі. Таким же шляхом і автор музичного твору має право на комплекс музичних образів, які в цілому складають створений ним твір. Запис лише фіксує ці звукові образи.

Отже, **об'єктом авторського права** слід вважати не просто працю автора і не ідеї, висловлені автором, а твір, як комплекс ідей та образів, що отримали свій об'єктивний вираз в готовому творі. Якщо результат роботи не призводить до створення особливого, вираженого ззовні об'єкта, то не може бути застосована і система захисту, характерна для авторського права.

Так, у виконавця не виникає авторського права, бо процес виконання не призводить до створення нового твору. Нині цілком можливо технічно відділити результат праці виконавця від виробничого процесу.

Однак виконавець передає ззовні не новий твір, а той, який є об'єктом авторського права літератора чи композитора. Теж саме слід відзначити і відносно наукових відкриттів.

Ці відкриття не фігурують в якості об'єктів авторського права або права на винахід саме тому, що процес використання кожного відкриття не пов'язується з використанням об'єктивно вираженої праці автора. Тільки новий проміжний ланцюг у вигляді винаходу перетворює ідею відкриття в таку, що має об'єктивно виражений ззовні результат, спроможний знайти застосування на практиці.

Таким чином, об'єктом право відношення по авторському праву є твір автора в цілому, а в цьому творі невіддільні як зміст, так і зовнішня форма. **Об'єкт авторського права** - це результат, виражений у вигляді твору, який сприймається об'єктивно. Зовнішнє оформлення твору (рукопис, видання) має другорядне юридичне значення. Права автора не змінюються в залежності від зовнішньої форми твору, проте форма вираження ідей, думок автора значення має [36].

Переробка твору, яка суттєво змінює його форму, є створенням нового твору і може бути підставою для виникнення самостійного авторського права. Переклад твору на іншу мову є підставою для виникнення нового авторського права перекладача, хоча напрямок ідей і образів, створених автором, не змінюється.

Аналіз твору як об'єкта авторського права дає можливість встановити

ознаки, за наявності яких на твір науки, літератури, мистецтва виникає авторське право. Для авторського права слід виділити три ознаки, які характеризують будь-який об'єкт авторського права:

- такий об'єкт повинен існувати як твір, утілений в об'єктивно виражену форму;
- твір повинен бути результатом творчої діяльності автора, а не простим наслідком його технічної роботи;
- твір за своїм характером повинен бути суспільно корисним, створювати нові культурні цінності для суспільства, бо тільки тоді можуть виникнути суспільні відносини з приводу використання цього твору.

Законом встановлено, що авторське право розповсюджується на будь-які твори, незалежно від достоїнства (позитивної якості): ідейності і художності змісту, оригінальності бачення світу, новизни наукових положень, актуальності теми, особливої манери викладення матеріалу.

Позитивні якості можуть відноситись як до змісту, так і до форми твору. Авторське право охороняє твори, які наділені високим художнім змістом, новизною, актуальністю та іншими достоїнствами.

Проте однаковим чином охороняються твори недосвідчених авторів, початківців. У цьому зв'язку слід підкреслити: навіть якщо твір буде відхилений, наприклад редакцією журналу чи видавництва, то це не означає, що він взагалі не охороняється авторським правом.

Навпаки, такий твір охороняється авторським правом і ніхто, крім автора, не може видати це твір, як власний, використати його окремі частини, переробити його, тощо.

Такі теоретичні висновки стали основою для закріплення цих положень в чинному законодавстві у сфері інтелектуальної власності. Отже, законом визначено, що для визнання твору об'єктом авторського права, необхідно щоб він відповідав певним критеріям. Такими критеріями є:

- об'єктом авторського права може бути лише твір, який є результатом творчої діяльності;
- не може бути визнано об'єктом авторського права творіння, яке не є результатом творчої праці;
- твір повинен бути виражений будь-якій об'єктивній формі;
- не може бути визнано об'єктом авторського права задум творця, який склався у його свідомості в закінчену форму чи образ.

Чинність правових норм про охорону авторських прав не поширюється на будь-які ідеї, теорії, методи, процедури, процеси, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, проілюстровані у творі (ч. 3 ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

Перелік об'єктів авторського права так само закріплено в законі, а саме ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права», а також ст. 433 Цивільного кодексу України. Зокрема, до об'єктів авторського права віднесено:

- літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо);
- виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори;
- комп'ютерні програми;
- бази даних;
- музичні твори з текстом і без тексту;
- драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки;
- аудіовізуальні твори;
- твори образотворчого мистецтва;
- твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва;
- фотографічні твори, у т.ч. твори, виконані способами, подібними до фотографії;
- твори ужиткового мистецтва, у т.ч. твори декоративного ткацтва, кераміки, різблення, ливарства, з художнього скла, ювелірні вироби тощо;
- ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності;
- сценічні обробки літературних, публіцистичних, наукових творів, і обробки фольклору, придатні для сценічного показу;
- похідні твори;
- збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за доббором, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, щовходять до них як складові частини;
- тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів;

- інші твори.

Слід зауважити, що і в законі «Про авторське право і суміжні права», і в Цивільному кодексі перелік об'єктів авторського права завершується словами «інші твори». Це означає, що зазначений перелік не є вичерпним, оскільки життя породжує нові форми вираження творчої індивідуальності особи, і на них, безумовно, повинна поширюватись чинність законодавства про авторські права.

Виходячи із положень закону, слід також підкреслити, що твір визнається об'єктом правової охорони незалежно від призначення, художнього рівня, цінності або достоїнства, незалежно від його змісту, жанру, обсягу, мети. Крім цього на визнання твору об'єктом правової охорони не впливає ні спосіб, ні форма його вираження (рукопис, ноти, креслення, схеми, запис на магнітну плівку, фотографії тощо).

Для визнання твору об'єктом правової охорони не має значення завершено чи не завершено твір, опубліковано (оприлюднено) твір чи ні. Частина твору, яка може використовуватись самостійно, у т.ч. й оригінальна назва твору, розглядається як твір і підлягає правовій охороні.

Як уже підкреслювалось, чинним законодавством визначено приблизний перелік об'єктів, які за визначених умов можуть бути віднесені до об'єктів авторського права і підлягати правовій охороні. Водночас законодавство наводить перелік об'єктів, які за жодних умов не можуть бути визнані об'єктами авторського права.

Отже, згідно ст. 9 Закону України «Про авторське право і суміжні права» та ст. 434 Цивільного кодексу України об'єктами авторського не визнаються:

- повідомлення про новини дня або поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації;
- твори народної творчості (фольклор);
- видані органами державної влади у межах їх повноважень офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру (закони, укази, постанови, судові рішення, державні стандарти тощо) та їх офіційні переклади;
- державні символи України, державні нагороди; символи і знаки органів державної влади, Збройних Сил України та інших військових формувань;
- символіка територіальних громад; символи та знаки підприємств,

установ та організацій;

- грошові знаки;

- розклади руху транспортних засобів, розклади телерадіопередач, телефоуні довідники та інші аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності і на які поширюється право.

1.3. Зміст авторського права. Поняття та види співавторства

По відношенню до свого твору автор користується авторським правом. Цілком зрозуміло, що висловлювання «авторське право» вживається тут як сукупність певних прав (повноважень), які належать автору. Іншими словами, авторське право полягає в тому, що автор використовує твір сам, а також виражає волю по використанню свого твору будь-яким чином іншим особам. Авторські права, що належать автору, перешкоджають іншим особам використовувати твір, тобто виключають для них можливість використання твору без згоди автора.

Ось чому вони йменуються виключними, а також абсолютними, оскільки автор своєю волею, дозволяє чи забороняє використання свого твору. Отже, характеризуючи зміст авторського права, слід наголосити, що чинне законодавство визначає його як виключне право автора випустити твір в світ, відтворити, поширити його, і вилучити майнову вигоду із цього виключного права.

Авторські права поділяються на особисті немайнові та майнові. Майнові мають економічний зміст - і до них відносяться правомочності по використанню твору. Всі інші авторські права належать до числа немайнових.

Автор здійснює у формі створення нових творів своє право на працю. Результати його праці знаходять свою суспільну оцінку в тій увазі, з якою інші особи знайомляться з новим твором, в тих відгуках, які громадськість дає на ці твори. Тому для автора є суттєвим забезпечення можливості індивідуалізувати свою працю, можливість передати цей твір суспільству в тому вигляді, який автор вважає найбільш відповідним ідеям, вираженим в його творі.

У зв'язку з цим, для авторів першочергове значення мають права, пов'язані з встановленням його особистого зв'язку з твором. Ці права називають загальним терміном «**особисті права автора**», оскільки вони дозволяють автору індивідуалізувати результати своєї творчості і забезпечують можливість всебічного виявлення результатів такої творчості.

До особистих немайнових прав автора художнього, літературного чи іншого твору належать:

- право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником);
- право перешкоджати будь-якому посяганню на авторське право, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця;
- інші особисті немайнові права, встановлені законом, а саме:

1. право вимагати зазначення свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі і його примірниках і за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо;

2. забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом;

3. право обирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі та його примірниках і під час будь-якого його публічного використання;

4. вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора.

Право на визнання людини творцем (право авторства) означає, що тільки дійсний автор вправі називати себе автором твору, інші особи, використовуючи даний твір, повинні посилатися на ім'я автора. Зазначення імені автора при використанні твору обов'язкове в усіх випадках, крім випадків, коли твір образотворчого мистецтва чи фотографічний твір використовується у промисловості (у цих випадках ім'я автора не зазначається із суто технічних причин).

Право на авторське ім'я означає, що автор може випустити твір за власним іменем, псевдонімом чи анонімно. Це право автора на вибір способу зазначення імені. Проте, якщо автор у своєму творі порушив чийсь права, на вимогу слідчих органів, особи, яким відоме справжнє ім'я автора, зобов'язані розкрити його псевдонім чи анонімність.

Право на недоторканість твору означає можливість протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора. Тобто: забороняється без дозволу автора та його правонаступників вносити будь-які зміни як до самого твору, так і до його назви та позначення імені автора; не допускається без дозволу автора супроводжувати твір, що видається ілюстраціями, передмо-

вами, післямовами, коментарями, поясненнями, доповнювати або скорочувати твір; переклад твору іншою мовою з метою випуску у світ допускається лише за згодою автора або його правонаступників - на підставі договору.

За чинними в Україні типовими видавничими договорами малюнок і навіть колір обкладинки дозволяється виконувати лише за згодою автора. (Наприклад, недоторканість твору порушується видавництвом при опублікуванні твору в скороченому обсязі, якщо не було отримано на це згоду автора. Право на недоторканість нерідко порушується і у випадках випуску збірок розповідей, віршів, прислів'їв тощо, коли без згоди автора виключаються зі збірки окремі розповіді, вірші або змінюється система їхнього розташування).

Право на оприлюднення твору - здійснена за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав дія, що вперше робить твір доступним для публіки шляхом опублікування, публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення тощо. Іншими словами, твір вважається розкритим публіці, якщо він виданий, публічно виконаний, переданий по радіо чи телебаченню або будь-яким іншим способом повідомлений невизначеному колу осіб.

Спосіб випуску залежить від форми, характеру твору:

- якщо це письмові твори, то вони випускаються у світ шляхом їх видання;
- якщо це твори образотворчого мистецтва, їх обнародування відбувається шляхом показу на виставках, розміщення в музеях і т.д.;
- якщо це скульптура, то її обнародуванням може вважатися виставлення на площах, вулицях, місцях масового відпочинку тощо;
- якщо це музичні твори, то вони вважаються обнародуваними, випущеними у світ за умови публічного виконання, передання по радіо чи телебаченню або шляхом видання.

Опублікування твору, фонограми, відеограми - випуск в обіг за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав виготовлених поліграфічними, електронними чи іншими способами примірників твору, фонограми, відеограми у кількості, здатній задовольнити, з урахуванням характеру твору, фонограми чи відеограми, розумні потреби публіки, шляхом їх продажу, здавання в майновий найм, побутового чи комерційного прокату, надання доступу до них через електронні системи інформації таким чином, що будь-яка особа може його отримати з будь-якого місця і у будь-який час за власним

вибором або передачі права власності на них чи володіння ними іншими способами.

Опублікуванням твору, фонограми, відеограми вважається також депонування рукопису твору, фонограми, відеограми у сховищі (депозитарії) з відкритим доступом та можливістю одержання в ньому примірника (копії) твору, фонограми, відеограми.

Публічне виконання - подання за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав творів, виконань, фонограм, передач організацій мовлення шляхом декламації, гри, співу, танцю та іншим способом як безпосередньо (у живому виконання), так і за допомогою будь-яких пристроїв і процесів (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час.

Публічна демонстрація - публічне одноразове чи багаторазове представлення публіці за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав у приміщенні, в якому можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, аудіовізуального твору чи зафіксованого у відеограмі виконання або будь-яких рухомих зображень.

Публічний показ - будь-яка демонстрація оригіналу або примірника твору, виконання, фонограми, відеограми, передачі організації мовлення за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав безпосередньо або на екрані за допомогою плівки, слайда, телевізійного кадру тощо (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) або за допомогою інших пристроїв чи процесів у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї чи близьких знайомих цієї сім'ї особи, яка здійснює показ, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час (публічний показ аудіовізуального твору чи відеограми означає також демонстрацію окремих кадрів аудіовізуального твору чи відеограми без дотримання їх послідовності).

Публічне сповіщення - передача за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав в ефір за допомогою радіохвиль (а також лазерних променів, гама-променів тощо), у т.ч. з використанням супутників, чи передача на віддаль за допомогою проводів або будь-якого виду наземного чи підземного (підводного) кабелю (провідникового, оптоволоконного та інших видів) творів,

виконань, будь-яких звуків і (або) зображень, їх записів у фонограмах і відеограмах, програм організацій мовлення тощо, коли зазначена передача може бути сприйнята необмеженою кількістю осіб у різних місцях, віддаленість яких від місця передачі є такою, що без зазначеної передачі зображення чи звуки не можуть бути сприйняті.

Право першого опублікування твору належить самому автору. Тільки він вправі вирішувати, чи готовий його твір до випуску у світ. Порухення цих прав дає автору підстави вимагати виплати гонорару або відшкодування заподіяних збитків, а також вжиття інших заходів по охороні (захисту) своїх авторських прав аж до вилучення твору і заборони його випуску.

До майнових прав автора належать:

- право на використання об'єкта авторського права;
- виключне право дозволяти використання об'єкта авторського права;
- виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта авторського права;
- інші майнові права, встановлені законом.

Основним змістом майнових прав автора є правомочності автора на отримання винагороди за результати своєї праці по мірі використання суспільством об'єктів авторського права. Конкретний зміст майнових правомочностей автора залежить від того, в якій формі відбувається використання твору.

Таким чином, майнові права авторського права - це права автора володіти, користуватися та розпоряджатися результатами своєї творчої діяльності відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб.

Виключне право автора чи іншої особи, що має авторське право, надає йому можливість дозволяти або забороняти наступні дії:

Відтворення творів.

Виготовлення одного або більше примірників твору в будь-якій матеріальній формі (звуко-відеозапис; запис чи фонограма для тимчасового чи постійного зберігання в електронній, оптичній або іншій формі, яку читає машина).

Публічне виконання і публічне сповіщення творів.

Публічне виконання - це подання творів, виконань, фонограм, передач організації мовлення шляхом декламації, гри, співу, танцю або іншим способом як безпосередньо (у живому виконанні), так і за допомогою будь-яких пристроїв і процесів (за винятком передачі в ефір чи по проводах) у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до звичайного кола

сім'ї або близьких знайомих сім'ї, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той же час або в різних місцях і в різний час.

Публічне сповіщення (сповіщення для загального відома) - така передача в ефір чи по проводах зображень і звуків, творів, виконань фонограм, передач організацій мовлення, коли зазначені зображення можуть бути сприйняті невизначеним колом осіб.

Публічний показ.

Будь-яка демонстрація оригіналу або примірника творів, виконань, передач організацій мовлення безпосередньо або на екрані за допомогою плівки, слайда, телевізійного кадру або за допомогою інших пристроїв чи процесів невизначеному колу осіб. Будь-яке повторне публічне сповіщення в ефірі чи по проводах вже переданих в ефір творів, якщо воно здійснюється іншою організацією.

Переклади творів.

Автор може сам перекласти твір іншою мовою (авторський переклад). За наявності авторського перекладу ніхто інший не може перекладати твір тією ж мовою, іншою - з дозволу автора.

Переробки, адаптації, аранжування та інші подібні зміни творів.

Розповсюдження творів шляхом продажу, відчуження іншим способом або шляхом здавання в найом чи у прокат та іншої передачі до першого продажу примірників твору.

Здавання в найом після першого продажу, відчуження іншим способом примірників аудіовізуальних творів, музичних творів у нотній формі, а також творів, зафіксованих на фонограмі або у формі, яку читає машина.

Імпорт примірників творів.

Цей перелік не є вичерпним, а тому автор має право дозволити або заборонити використання свого твору й іншими способами.

Використання твору без згоди автора і виплати йому авторської винагороди, але з обов'язковим зазначенням імені автора і джерела запозичення, допускається у разі:

Використання цитат (коротких уривків) з опублікованих творів в обсязі, виправданому поставленою метою, в тому числі цитування статей з газет і журналів у формі оглядів преси, якщо воно зумовлено критичним, полемічним, науковим або інформаційним характером твору, до якого цитати включаються; вільне використання цитат у формі коротких уривків з виступів і творів, вклю-

чених до фонограми (відеограми) або програми мовлення.

Використання літературних і художніх творів в обсязі, виправданому поставленою метою, як ілюстрацій у виданнях, у передачах мовлення, у звукозаписах чи відеозаписах навчального характеру.

Відтворення у пресі, публічне виконання чи публічне сповіщення попередньо опублікованих у газетах або журналах статей з поточних економічних, політичних, релігійних та соціальних питань чи публічно сповіщених творів такого ж самого характеру у випадках, коли право на таке відтворення, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення спеціально не заборонено автором.

Відтворення з метою висвітлення поточних подій засобами фотографії або кінематографії, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення творів, побачених або почутих під час перебігу таких подій, в обсязі, виправданому інформаційною метою.

Відтворення у каталогах творів, виставлених на доступних публіці виставках, аукціонах, ярмарках або у колекціях для висвітлення зазначених заходів, без використання цих каталогів у комерційних цілях.

Видання випущених у світ творів рельєфно-крапковим шрифтом для сліпих.

Відтворення творів для судового і адміністративного провадження в обсязі, виправданому цією метою.

Публічне виконання музичних творів під час офіційних і релігійних церемоній, а також похоронів в обсязі, виправданому характером таких церемоній.

Відтворення з інформаційною метою у газетах та інших періодичних виданнях, передача в ефір або інше публічне сповіщення публічно виголошених промов, звернень, доповідей та інших подібних творів у обсязі, виправданому поставленою метою.

Допускається без згоди автора або іншої особи, яка має авторське право, репрографічне відтворення одного примірника твору бібліотеками та архівами, діяльність яких не спрямована прямо або опосередковано на одержання прибутку, за таких умов:

У разі, коли відтворюваним твором є окрема опублікована стаття та інші невеликі за обсягом твори чи уривки з письмових творів (за винятком комп'ютерних програм і баз даних), з ілюстраціями чи без них, і коли це відтворення

здійснюється за запитом фізичних осіб за умови, що: бібліотека та архів мають достатньо підстав вважати, що такий примірник використовуватиметься з метою освіти, навчання, приватного дослідження; відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру.

У разі, коли відтворення здійснюється для збереження або заміни загубленого, пошкодженого та непридатного примірника даної бібліотеки чи архіву або для відновлення загубленого, пошкодженого або непридатного примірника з фонду аналогічної бібліотеки чи архіву, а одержання такого примірника іншим шляхом неможливе, а також коли відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру.

Допускається без згоди автора чи іншої особи, яка має авторське право:

- відтворення уривків з опублікованих письмових творів, аудіо візуальних творів як ілюстрацій для навчання за умови, що обсяг такого відтворення відповідає зазначеній меті;

- репрографічне відтворення навчальними закладами для аудиторних занять, опублікованих статей та інших невеликих за обсягом творів, а також уривків з письмових творів з ілюстраціями або без них за умови, коли:

1. обсяг такого відтворення відповідає зазначеній меті;
2. відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру.

Допускається без дозволу автора (чи іншої особи, яка має авторське право) і без виплати авторської винагороди відтворювати виключно в особистих цілях або для кола сім'ї попередньо правомірно оприлюднені твори, крім: творів архітектури у формі будівель і споруд; комп'ютерних програм (за винятком випадків передбачених ст. 24 ЗУ «Про авторське право і суміжні права»); репрографічного відтворення книг, нотних текстів і оригінальних творів образотворчого мистецтва за винятком випадків, передбачених ст.ст. 22, 23 названого закону).

Поняття та види співавторства [34].

Переважно автором твору науки, літератури, мистецтва є одна особа. Проте бувають випадки, коли у створенні того чи іншого твору приймають участь декілька осіб, яких називають співавторами, а твір створений декількома особами вважається створеним у співавторстві.

Співавторство - це відносини, що виникають між двома або кількома

авторами у процесі створення ними твору науки, літератури, мистецтва. А спів-авторами вважаються особи, спільною творчою працею яких створено твір (ст. 13 ЗУ «Про авторське право і суміжні права»).

Виділяють два види співавторства: **нероздільне та роздільне**.

Нероздільним є співавторство, коли неможливо виділити працю (частку) кожного із співавторів.

Роздільне співавторство - коли складові частини твору чітко визначені і відомо, хто із співавторів створив ту чи іншу частину.

Для того, щоб визнати твір таким, що створений у співавторстві, необхідна наявність наступних умов:

- твір створений спільною творчою працею співавторів повинен бути єдиним цілим (тобто не може існувати без складових частин як ціле);
- спільна праця авторів повинна бути творчою (не може бути визнана співавтором особа, яка надавала організаційну, технічну або матеріальну допомогу без надання особистого творчого внеску);
- при спільній праці над твором між співавторами укладається договір (тобто співавторство повинно бути добровільним);
- при нероздільному співавторстві твір може використовуватись лише за спільною згодою усіх співавторів (проте право опублікування та іншого використання твору належить однаковою мірою усім співавторам);
- при роздільному співавторстві кожен із співавторів зберігає авторське право на свою частину. одночасно він є співавтором твору в цілому;
- винагорода за використання твору належить співавторам у спільних частках, якщо договором між ними не передбачається інше. Авторське право на твір, створений у співавторстві, належить всім співавторам незалежно від того, чи утворює такий твір одне нерозривне ціле або складається з частин, кожна з яких має само стійне значення.

Частина твору, створеного у співавторстві, визнається такою, що має самостійне значення, якщо вона може бути використана незалежно від інших частин цього твору. Кожен із співавторів зберігає своє авторське право на створену ним частину твору, яка має самостійне значення.

- право опублікування та іншого використання твору в цілому належить всім співавторам. Якщо твір, створений у співавторстві, утворює одне нерозривне ціле, то жоден із співавторів не може без достатніх підстав відмовити іншим у дозволі на опублікування, інше використання або зміну твору. У разі

порушення спільного авторського права кожен із співавторів може доводити своє право у судовому порядку.

Якщо твір, створений у співавторстві, складається із частин, кожна з яких має самостійне значення, то кожен із співавторів має право використовувати створену ним частину твору на власний розсуд, якщо інше не передбачено договором між співавторами.

- співавторством також є авторське право на інтерв'ю. Співавторами інтерв'ю є особа, яка дала інтерв'ю та особа, яка взяла інтерв'ю. Опублікування запису інтерв'ю допускається лише за згодою особи, яка інтерв'ю дала.

Твори, створені спільною творчою працею співавторів слід відрізнити від **складених творів**, якими визнаються збірники окремих самостійних творів, що у своїй сукупності становлять єдиний завершений твір.

Основними ознаками складеного твору є:

- це збірники окремих, не пов'язаних між собою змістом, самостійних творів;
- кожен із творів, що входять до збірника зберігає своє самостійне значення;
- об'єднання окремих творів у колективний твір здійснюється на підставі єдиної спільної мети, наприклад, інформаційної, освітньої, виховної тощо;
- в колективному творі беруть участь значно більше авторів, ніж співавторів у спільному творі;

Авторське право на складений твір належить фізичній чи юридичній особі, за ініціативою і завданням якої цей твір створено.

До складених творів належать:

- енциклопедії;
- енциклопедичні словники;
- періодичні збірники наукових праць;
- газети, журнали, інші періодичні видання тощо.

Суб'єкти авторського права на колективний твір мають право за будь-якого використання цього твору вимагати зазначення свого найменування. При цьому автори творів, що включаються до складеного твору, зберігають за собою право на використання своїх творів незалежно від колективного твору.

Таким чином, спільне створення кількох авторами (співавторами) твору і складений твір - це два різні результати творчої діяльності.

Відмінність між твором, створеним спільною працею співавторів, і скла-

деним твором полягає у тому, що:

- авторське право на складений твір належить фізичній чи юридичній особі (упорядникові), за ініціативою і завданням якої цей твір створено;
- автори окремих творів, включених до складеного твору, авторського права на твір в цілому не мають;
- авторське право на твір, створений спільною творчою працею співавторів, належить усім співавторам.

Питання для контролю

1. Розкрийте поняття авторського права.
2. Визначте момент виникнення авторського права з посиланням на певний нормативно-правовий акт.
3. Надайте характеристику таким поняттям, як «автор», «суб'єкт та об'єкт авторського права».
4. Розкрийте зміст авторського права.
5. Розкрийте поняття «співавторство».
6. Визначте види співавторства.

Тема 2. ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

2.1. Законодавство України з питань авторського права.

2.2. Строк дії та захист авторських прав

2.3. Загальна характеристика міжнародної охорони авторських прав

2.1. Законодавство України з питань авторського права

Після проголошення незалежності й державотворення України 24 серпня 1991 року почалося формування спеціального законодавства, яке регулює правовідносини у сфері інтелектуальної власності.

Початком становлення законодавства України про інтелектуальну Власність вважається день прийняття Закону України «Про власність» 07.02.1991 року. В ньому результати інтелектуальної власності вперше були визнані об'єктами права власності.

Першим нормативним актом спеціального законодавства про промислову власність стало «Тимчасове положення про правовий захист об'єктів промислової власності і раціоналізаторських пропозицій», затверджене 18.09.1992р. Пізніше ця дата стала професійним святом винахідників і раціоналізаторів України.

Частиною 2 статті 41 Конституції України передбачено право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності.

Згідно з частиною 2 статті 54 Конституції, громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової творчості, захист інтелектуальної власності, їх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожен громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом.

Цивільний кодекс України визначає поняття «право інтелектуальної власності», відображає його співвідношення з правом власності на річ, визначаються об'єкти, суб'єкти права, зміст майнових і особистих немайнових прав

інтелектуальної власності, підстави їх виникнення, умови використання об'єктів інтелектуальної власності і передачі прав на них, визначаються наслідки порушення права інтелектуальної власності і способи судового захисту. Цвільний кодекс також дає перелік об'єктів права інтелектуальної власності. Цей перелік не є виключним.

На теперішній час в Україні існує Система джерел правового регулювання відносин, пов'язаних з охороною і використанням об'єктів інтелектуальної власності в Україні.

До основних вітчизняних законодавчих актів, які регулюють відносини у сфері авторського права відносяться:

- Конституція України;
- Кодекси України: Цивільний, Господарський та Митний;
- Закон України «Про авторське право і суміжні права»;
- Закон України «Про видавничу справу»;
- Закон України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів»;
- Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні»;
- Закон України «Про електронний цифровий підпис»;
- Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції»;
- Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах»;
- Закон України «Про інформаційні агентства»;
- Закон України «Про інформацію»;
- Закон України «Про кінематографію»;
- Закон України «Про науково-технічну інформацію»;
- Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу»;
- Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»;
- Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів»;
- Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»;
- Закон України «Про охорону прав на промислові зразки»;
- Закон України «Про охорону прав на сорти рослин»;
- Закон України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем»;
- Закон України «Про професійних творчих працівників та творчі спіл-

ки»;

- Закон України «Про рекламу»;
- Закон України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних»;
- Закон України «Про систему суспільного телебачення і радіомовлення України»;
- Закон України «Про телебачення і радіомовлення».

Також з основними законодавчими актами України питання з авторського права регулюються Міжнародними договорами, до яких приєдналась Україна:

- Бернська конвенція (Паризький акт 1971 р.);
- Римська конвенція 1961 р.;
- Женевська конвенція 1974 р.;
- Договір ВОІВ про авторське право;
- Паризька конвенція, Стокгольмський акт;
- Договір про патентну кооперацію 1970 р.;
- Договір про патентне право 2000 р.;
- Мадридська угода 1891 р.;
- Мадридський протокол 1989 р.;
- Договір про закони щодо товарних знаків 1994 р.;
- Міжнародна конвенція про охорону нових сортів рослин;
- Будапештський договір 1977 р.

Цивільний кодекс України присвячує питання захисту інтелектуальної власності Книгу четверту, глава 35-46, статті 418-508. ЦК надає роз'яснення таким поняттям як, інтелектуальна власність, об'єкти на суб'єкти права інтелектуальної власності, а також авторське право (глава 36), суміжні права (глава 37), наукове відкриття (глава 38), винахід, корисну модель та промисловий зразок (глава 39) тощо.

Авторське право і суміжні права в законодавстві України представлено в Законі України «Про авторське право і суміжні права» (від 11 липня 2001 р.). Закон ґрунтований на міжнародних нормах використання творів, враховує сучасні тенденції правового регулювання як традиційних, так і нових об'єктів авторського права - наприклад, комп'ютерних програм, баз даних. До мінімуму зведено випадки без договірного використання творів. Уперше передбачено охорону суміжних прав.